

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ
ДИТИНИ
(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

Рибачок Ірина Володимирівна

**«ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМИН МІЖ
ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта.

РЕФЕРАТ

випускної кваліфікаційної роботи
за освітньо-професійною програмою (освітньо-науковою програмою)
«Дошкільна освіта»

Керівник : доцент кафедри
психології та педагогіки розвитку дитини
Кравчук Н.П.

Умань – 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Проблема формування в дітей дошкільного віку таких взаємовідносин з оточуючими людьми, які походили б з моральних принципів гуманізму – актуальна проблема виховання підростаючого покоління. У нашому суспільстві ці відносини, характеризуються дружнім співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою.

В останні роки значно зріс інтерес педагогів до проблеми дитячих взаємин. Учені і практики визначають різні аспекти цієї складної проблеми. Зокрема, виявляються особливості взаємин дітей на різних вікових етапах, ведуться пошуки найефективніших засобів їх формування. І це цілком закономірно. Адже важко переоцінити значення позитивних взаємин у моральному вихованні людини нового суспільства.

Відносини з іншими людьми зароджуються і найінтенсивніше розвиваються в дитячому віці. Досвід цих перших відносин є фундаментом для подальшого розвитку особи дитини і багато в чому визначає особливості самосвідомості людини, його відношення до світу, його поведінку і самопочуття серед людей.

Дослідження показують, що між дітьми дошкільного віку існують доволі складні відносини. Задовго до того, як в процесі організованої вихователем сумісної діяльності складуться ділові контакти, між дітьми виникають особисті відносини, що базуються на почуттях симпатії, антипатії тощо, що впливає на становлення дитячого колективу, взаємовідносин в ньому, формуванню позитивних якостей між його членами, впливає на клімат та настрій дітей.

Особисті взаємовідносини істотно впливають на формування дошкільника. При правильному педагогічному керівництві цими взаємовідносинами шляхом організації сумісного життя та діяльності дітей в закладі дошкільної освіти вони стають важливим засобом формування колективу та вихованню взаємодопомоги між дітьми. Особисті

взаємовідносини найбільш яскраво виявляються в невеликих дитячих об'єднаннях, що будуються в основному на почутті взаємної симпатії, емоційної прив'язаності. В таких об'єднаннях дошкільники вчать проявленню чутливості, чуйності, піклуванню про іншого, допомозі один одному, тобто тут беруть свій початок перші паростки доброзичливого відношення до оточуючих людей та своїх ровесників.

Питанням поведінки дітей дошкільного віку в різних видах діяльності приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні педагоги: Д. Ельконін, А. Запорожець, Л. Божовіч, Т. Маркова, В. Залогина, І. Аржанова, А. Усова, Д. Менжеріцкая, В. Нечаєва, Р. Буре, А. Булатова, Р. Жуковська, Р. Пфютце, П. Сабаді та інші.

Актуальність дослідження проблеми поведінки дітей зумовлюється новою соціокультурною ситуацією та протиріччям між проголошеним гуманізмом освіти й усе ще існуючим авторитаризмом у вихованні особистості, між нагальною потребою в розробці виховних технологій, що й зумовило вибір випускної кваліфікаційної роботи **«Особливості формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку»**.

Об'єкт дослідження – процес формування взаємин між дітьми дошкільного віку.

Предмет дослідження – особливості методики формування взаємин між дітьми дошкільного віку засобами вправ, завдань та ігор у різних видах діяльності дітей.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити розвивальну методику формування взаємин між дітьми дошкільного віку засобами вправ, завдань, ігор і різних видах діяльності дошкільників.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку.

2. Розробити критерії, показники, рівні розвитку формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку.

3. Вивчити вплив вправ, завдань, ігор та їх місце у процесі формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку.

4. Експериментальна перевірка методики формування взаємин між дітьми дошкільного віку засобами вправ, завдань, ігор.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становлять: положення про сутність та особливості спілкування, спільної діяльності, взаємодії (В. Абраменкова, К. Альбуханова-Славська, О. Запорожець, Я. Коломінський, М. Лісіна, Ю. Приходько, Т. Репіна й ін.); психологічний зміст інноваційних технологій, що реалізується у закладах дошкільної освіти (Н. Дятленко, Л. Калмикова, О. Кононко, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Піроженко) та інші.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у роботі використано комплекс теоретичних і експериментальних методів: *теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури; метод теоретичного аналізу і синтезу на етапах визначення мети, предмета, завдань дослідження; синтезування результатів констатувального та формувального етапів експерименту, елементи пошукового методу з метою формулювання узагальнених висновків, оцінки раціональних та практично цінних даних наукових розробок і результатів практики закладів дошкільної освіти; *емпіричні*: психодіагностичні методи (бесіда, тестування) та експеримент; спостереження за процесом спільної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти; психолого-педагогічний експеримент з констатувальним і формувальним етапами.

Організація й експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на базі закладу дошкільної освіти №30 м. Умані. Експериментом було охоплено 104 особи: 50 дітей віком старших груп; в різних видах експериментальної роботи брали участь 50 батьків і 4 вихователі.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання отриманих даних у психодіагностичній діяльності психологів та вихователів закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів: матеріали дослідження були обговорені на засіданні кафедри психології та педагогіки розвитку дитини та на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуалізація творчого професійного потенціалу майбутніх фахівців дошкільної освіти» (12 листопада 2021 року).

Публікація: Основний зміст та результати дослідження відображено у матеріалах Всеукраїнської науково-практичній конференції «Актуалізація творчого професійного потенціалу майбутніх фахівців дошкільної освіти», за результатами дослідження опубліковано тези на тему: «Теоретичні аспекти проблеми формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку» (12 листопада 2021 року).

Структура і обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 90 сторінках машинописного тексту.

ВИСНОВКИ. У ході розв'язання поставлених у дослідженні завдань, нами було зроблено такі висновки:

1. Проаналізовано теоретико-методологічні підходи до вивчення проблеми формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку. Визначено загальні тенденції та напрямки, за якими ведуться дослідження фахівців у галузі психології. Дослідження показують, що між дітьми дошкільного віку існують доволі складні відносини. Задовго до того, як в процесі організованої вихователем сумісної діяльності складуться ділові контакти, між дітьми виникають особисті відносини, що базуються на почуттях симпатії, антипатії тощо, що впливає на становлення дитячого колективу, взаємовідносин в ньому, формуванню позитивних якостей між його членами, впливає на клімат та настрої дітей. Доведено, що при правильному педагогічному керівництві цими взаємовідносинами шляхом

організації сумісного життя та діяльності дітей в дошкільному закладі вони стають важливим засобом формування колективу та вихованню взаємодопомоги між дітьми.

2. Розроблено критерії розвитку формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку (інтелектуальний, емоційний та діяльнісний). Кожному критерію відповідає певний набір конкретних показників. Так, інтелектуальний критерій формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку розкривають такі показники: легкість у спілкуванні дітей; адекватність і глибина уявлень про дружні взаємини в колективі, знання змісту, сутності взаємин між дітьми; *емоційний критерій* формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку передбачав наявність таких особистісних якостей дитини, як емоційне сприйняття та характер ставлення до інших людей, оцінює власну поведінку та поведінку ровесників з позиції дотримання дружніх взаємин в колективі, реагує на власні моральні аспекти поведінки в групі та однолітків; до *діяльного критерію* належать такі показники, як: ступінь міжособистісних взаємин дітей; якість виконання спільних робіт і тривалість інтересу до завдання. Відповідно були сформовані рівні: достатній, середній, низький. З'ясовано, що критерії формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку взаємопов'язані між собою.

3. За допомогою методів аналізу вивчено та встановлено вплив вправ, завдань, ігор та їх місце у процесі формування взаємин між дітьми старшого дошкільного віку. Індивідуалізація психолого-педагогічної роботи з дітьми включала систему роботи з використанням вправ, завдань, казок, ігор, спрямовану на гармонізацію критеріїв формування взаємин між дітьми старших дошкільників у шляхом збалансування рівнів розвитку показників її інтелектуального, емоційного та діяльнісного критеріїв на різних етапах роботи із низьким, середнім та достатнім рівнями формування взаємин між дітьми.

Спілкування дітей під час ігор, виконання вправ і завдань, що засноване на співробітництві, взаємній приязні, доброзичливості, сприяє становленню особистості кожного вихованця й водночас впливає на психологічну атмосферу в групі закладу дошкільної освіти. Саме на основі досвіду спілкування у процесі спільної діяльності з іншими дітьми формуються моральні якості підростаючої особистості, які визначають її ставлення до інших людей.

4. Здійснено експериментальну перевірку програми формування взаємин між дітьми дошкільного віку засобами вправ, завдань, ігор. Дослідження показало, що значна частина старших дошкільників перебувають на низькому і середньому рівнях розвитку міжособистісних взаємин і лише деякі з них мають достатні показники.

Наше дослідження не вичерпує повноти вивчення даної проблеми. Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо у проведенні досліджень проблеми розвитку міжособистісної взаємодії дітей дошкільного віку.